

nvspv

nederlandse vereniging van sociaal psychiatrisch verpleegkundigen

ADVIES BEROEPSPROFIEL

SOCIAAL PSYCHIATRISCH VERPLEEGKUNDIGE

Utrecht, september 1987

nvspv

nederlandse vereniging van sociaal psychiatrisch verpleegkundigen

Sekretariaat: NVSPV spui 41 postcode 1273 MP Huizen

070987-ED/JE/GL3.6.4

A D V I E S

inzake

de profielschets van een beroepsbeoefenaar
die zich professioneel bezighoudt met het
sociaal psychiatrisch verpleegkundige werk

Utrecht, september 1987

ALGEMEEN

Sinds het bestaan van de Nederlandse Vereniging van Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundigen beschouwde zij het samenstellen van een beroepsprofiel voor sociaal psychiatrisch verpleegkundigen tot een van de hoogste prioriteiten van haar werkzaamheden.

De Kommissie Beroepsprofiel heeft destijds reeds een opdracht hiertoe van het bestuur gekregen.

De presentatie van dit "Advies Beroepsprofiel Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundige" wordt door het bestuur gezien als een belangrijke stap voor de professionalisering van ons vakgebied. Dit beroepsprofiel moet gezien worden als een beschrijving van een dynamisch proces van sociaal psychiatrisch verpleegkundig handelen.

Deze eerste stap zal ongetwijfeld worden gevolgd door meerdere stappen. Hierdoor blijft het vakgebied zich evolueren.

Eindtermen waar het onderwijs voor dit verpleegkundig specialisme aan zal moeten voldoen, kunnen nu worden geformuleerd.

Voorts zal hierdoor een curriculum voor dit onderwijs ontstaan ten behoeve van een professionele ontwikkeling van het sociaal psychiatrisch verpleegkundig vakgebied.

INLEIDING

De Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundige is een gespecialiseerde verpleegkundige. Dit valt af te leiden uit hetgeen geschreven staat in de rapporten van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid "Advies Verpleegkundig Beroepsprofiel" en "Advies verantwoordelijkheid verpleegkundigen in extramurale gezondheidszorg".

De voorwaarden om als verpleegkundig specialisme erkent te worden, zijn:

- Een verpleegkundige moet kunnen beschikken over een bijzondere deskundigheid op een deelgebied van de beroepsuitoefening;
- Hiervoor is het volgen van een erkende voortgezette opleiding noodzakelijk.

Dat de sociaal psychiatrisch verpleegkundige aan beide voorwaarden voldoet zal in het navolgende uiteengezet worden.

Tevens zal gepoogd worden om een beroepsprofiel van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige te schetsen, waarbij het verpleegkundig profiel genoemd in de rapporten van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid als basis heeft gediend. Dit betekent dat wat er reeds in de rapporten geschreven en beschreven staat, niet herhaald wordt. Het gaat in het navolgende uitsluitend over het specialisme van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige.

DEELGEBIED VAN DE BEROEPSUITOEFENING

De sociaal psychiatrisch verpleegkundige oefent haar beroep uit op het gebied van de ambulante geestelijke gezondheidszorg, voornamelijk binnen de sociale psychiatrie. Zij is hoofdzakelijk werkzaam bij een Regionale Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg. Daarnaast is er een aantal sociaal psychiatrisch verpleegkundigen die het beroep uitoefenen vanuit de (poli)klinieken van een algemeen psychiatrisch ziekenhuis of algemeen ziekenhuis, de zogenaamde Psychiatrisch Afdeling Algemeen Ziekenhuis, Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs, Geneeskundige Gezondheidsdiensten en reclasseringsinstellingen.

De beroepsorganisatie is van mening, dat het beroepsprofiel van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige van toepassing dient te zijn voor alle sociaal psychiatrisch verpleegkundigen die het beroep uitoefenen. Er wordt geen differentiatie gemaakt naar de diverse werkvelden of specifieke doelgroepen (jeugd, volwassenen en ouderen) in de ambulante geestelijke gezondheidszorg.

De specifieke deskundigheid van de beroepsuitoefening van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige stoelt op kenmerkende kennis, vaardigheden en attitude en de daaruit voortvloeiende taken.

In het navolgende wordt er een omschrijving gemaakt van deze kenmerkende elementen.

BEKNOPT PROFIELSCHETS

De specialistische deskundigheid van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige is gebaseerd op het verpleegkundig handelen, werkverbanden en attitude.

Het verpleegkundig handelen van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige kenmerkt zich door een integrale hulpverlening aan cliënten en/of diens leefomgeving, ook wel netwerk genoemd, of cliëntensysteem.

De sociaal psychiatrisch verpleegkundige probeert een beïnvloedingsproces aan te gaan met de cliënt of het cliëntensysteem en maakt daarbij gebruik van kennis over de lichamelijke, geestelijke en sociale aspecten van de mens, die elk in meerdere of mindere mate verstoord kunnen zijn.

Van hieruit tracht de sociaal psychiatrisch verpleegkundige aansluiting te vinden bij de hulpvraag van de cliënt. Door deze benadering is de sociaal psychiatrisch verpleegkundige een sleutelfiguur binnen het gebied van de (ambulante) geestelijke gezondheidszorg, met de volgende te onderscheiden functies:

- Een vertaalfunctie: Het kunnen af- of inschatten wat het evenwicht in de cliënt en/of diens omgeving verstoord heeft;
- Een signaalfunctie: Het kunnen opvangen van indirecte boodschappen om hulp;
- Een kommunikatiefunctie: Schakelfunctie: het voorkomen van snelle en onduidelijke verwijzingen naar de intramurale geestelijke gezondheidszorg en het onderhouden van contact met hulpverleners uit de eerste lijn; als bemiddelaar of deskundige optreden naar de omgeving van de cliënt terwille van het herstellen van het evenwicht.

Deze functies komen voort uit een integratie van biologische, psychologische en sociologische aspecten en het verpleegkundig referentiekader van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige.

Werkverband

De sociaal psychiatrisch verpleegkundige is werkzaam vanuit een multidisciplinair team. In de meeste gevallen is de sociaal psychiatrisch verpleegkundige de enige die vanuit de instelling contact heeft met de cliënt of het cliëntensysteem. Dit betekent dat de sociaal psychiatrisch verpleegkundige zelfstandig de zorg draagt voor de uitvoering van het - in teamverband opgestelde - behandelplan.

Attitude

Naast hetgeen er reeds in het rapport van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid geschreven staat over de attitude van de verpleegkundige dient als aanvulling voor de sociaal psychiatrisch verpleegkundige:

- Een voortdurende ontwikkeling van theoretische kennis en praktijkervaring geïntegreerd behoren te zijn in de persoonlijkheid van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige; deze persoonlijkheid is de inzet van het hulpverleningsproces;
- De sociaal psychiatrisch verpleegkundige wordt in zijn werk vaak geconfronteerd met nieuwe en deviant gedrag in de situatie van de cliënt en diens omgeving. Dit vereist van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige een grote flexibiliteit in het hanteren van het contact.

VAARDIGHEDEN VAN DE SOCIAAL PSYCHIATRISCH VERPLEEGKUNDIGE

In 1986 vond er een onderzoek plaats onder sociaal psychiatrisch verpleegkundigen naar de vaardigheden van deze beroepsgroep. Door het wetenschappelijk karakter van dit onderzoek kunnen de resultaten als algemeen aanvaard worden beschouwd.

De sociaal psychiatrisch verpleegkundigen moeten bij de beroepsuitoefening beschikken over de volgende vaardigheden:

Signaleren.

- Het kunnen observeren en signaleren van een psychotisch beeld;
- Het klassificeren van psychiatrisch toestandsbeeld in de akute hulpverlening.

Integrale benadering.

- Bij het opstellen van een behandelingsplan, in staat zijn om de biologische, psychische en sociale factoren te onderscheiden en in onderlinge samenhang te schetsen;
- Het signaleren van mogelijke organische stoornissen, waardoor een psychiatrisch beeld kan ontstaan;
- Het signaleren van de invloed van psychopharmaca (medicijnen) op gedrag en/of veranderingen in het psychische functioneren, zoals de belevingswereld;
- Inschatten in hoeverre de persoonlijkheidsstructuur van het individu een dominerende faktor is in zijn/haar huidige problemen;
- Het onderkennen van trauma's in de psychologische ontwikkeling van de cliënt, vanuit het contact met de cliënt en/of zijn omgeving;
- Het onderzoeken en het beschrijven van de functie van afwijkend gedrag van de cliënt in diens leefmilieu;
- Inschatten in hoeverre sociale veranderingen oorzaak zijn van de aangemelde problematiek.

Overleg met andere disciplines.

- Het inschakelen van andere disciplines en het duidelijk aangeven waarvoor die inschakeling nodig is;

- De eigen verpleegkundige inbreng onderscheiden van de inbreng van andere disciplines binnen een multidisciplinair samenwerkingsverband;
- Het tijdens de behandeling onderkennen van de grenzen van de verpleegkundige deskundigheid, met betrekking tot de aangemelde problematiek.

Systeemgericht werken.

- Bij het opstellen van een behandelingsplan het definiëren van de te zetten stappen op mikro-nivo (relatie cliënt-verpleegkundige) en meso-nivo (netwerk interventies);
- Het nemen van initiatieven in het contact met (al of niet direkt) betrokkenen rondom een cliënt en/of cliëntensysteem, ter bevordering van een therapeutisch klimaat.

Vertaal-/kommunikatiefunctie.

- Het invoelen van de belevingswereld van de cliënt en van daaruit, voor of met de cliënt, de betekenis ervan uitleggen aan anderen uit de omgeving van de cliënt;
- Bij belangenbehartiging (waaronder bemiddeling buiten het direkte leefmilieu van de cliënt) de problematiek zodanig vertalen dat deze ook voor niet beroepsbeoefenaren, leken, verstaanbaar is;
- Oog hebben voor de gezonde krachten van de cliënt, in relatie met diens direkte omgeving en het stimuleren van die gezonde krachten.

KENNIS VAN DE SOCIAAL PSYCHIATRISCH VERPLEEGKUNDIGE

Voor het beschrijven van de kennis voor de beroepsuitoefening van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige is gebruik gemaakt van de discussienota "De SPV, tussen opleiding en werkveld", oktober 1981.

Kennis van en inzicht in:

- Psychiatrische ziektebeelden;
- Somatische ziekteprocessen;
- De samenhang van somatische, psychiatrische, psychologische en sociologische aspecten;
- Diverse intelligentienivo's;
- De interacties van cliënten in hun dagelijkse doen en laten;
- De wetgeving en toepassing daarvan met name met betrekking tot niet-vrijwillige, gedwongen psychiatrische opnamen;
- Het handelen in termen van processen;
- Het verschil in benadering van verschillende doelgroepen, als bijvoorbeeld: jeugd, bejaarden, alcohol en drugs;
- De sociale verzekeringswetten;
- De belangrijkste aktuele medicijnen met hun bijwerkingen (met name de psychopharmaca);
- De sociale kaart;
- De communicatie- en systeemtheorie;
- De verschillende specifieke behandelingsmethodieken, zoals gestalttherapie, gedragstherapie, assertiviteitstrainingen, die individueel toepasbaar zijn, dan wel in gezins- en groepsverband;
- De vormen van kortdurende behandelingen, zoals direktieve therapiën, counseling, exploratieve gezins- en relatietherapiën, vormen van groepstherapie en vormen van gedragstherapie;
- Verschillende culturen, verschillende levensbeschouwingen, en zich daarin kunnen verplaatsen.

TAKENPAKKET VAN DE SOCIAAL PSYCHIATRISCHE VERPLEEGKUNDIGE

Tot de beroepsuitoefening van de sociaal psychiatrisch verpleegkundige behoort het volgende geheel van taken:

Preventieve taken.

- Het kunnen signaleren welke factoren een bevorderende, c.q. een belemmerende invloed hebben op geestelijke gezondheid. Met deze signalen kunnen werken of deze doorgeven aan daartoe geëigende instanties.

Dienstverlenende taken.

- Het leveren van een bijdrage aan de deskundigheidsbevordering van hulpverleners van de eigen of van andere instellingen, door het stimuleren en overdragen van kennis van en inzicht in de hulpverleningsmogelijkheden en beperkingen, vanuit de specialistische verpleegkundige deskundigheid;
- Het geven van stagebegeleiding aan sociaal psychiatrisch verpleegkundigen in opleiding.

Administratieve/rapporterende taken.

- Rapporteren van observaties en feiten betreffende de gezondheidstoestand en het milieu van de cliënt of het cliëntensysteem, en het rapporteren van afspraken, behandel c.q. begeleidingsplan;
- Het maken van opname- en ontslagbrieven betreffende de cliënt, in relatie met diens leefomgeving, over verloop en effecten van de sociaal psychiatrische hulpverlening, motivering voor verwijzing of afsluiting van het contact;
- Verwijzers te woord staan en verslagleggen van aanmeldingsgegevens.

Krisisinterventie en akute psychiatrie.

- Signaleren van krisissituaties;
- Beoordelen van akute hulpvragen op de noodzaak tot het direkt handelen, de noodzaak tot bemiddelen, doorverwijzen of inschakelen van andere hulpverleners;
- Het in eerste instantie beoordelen of opname in een intramurale instelling nodig is;

Begeleidende taken.

- Het bieden van steun en het aanbrenge van structuur in veranderbare en niet-veranderbare situaties aan cliënten met wisselende motivatie, weerstand en intelligentie en met wisselende capaciteit tot het handhaven van zichzelf in bestaande situaties;
- Zo objectief mogelijk vaststellen hoe en waar het evenwicht tussen cliënt en omgeving kan liggen, zonder evenwel de belangen van de omgeving boven die van de cliënt te laten prevaleren of omgekeerd;
- Het voeren van overleg met personen en instellingen, in het kader van de begeleiding.

Behandelingsactiviteiten.

- Het bij en met de cliënt bereiken van concrete gestelde veranderingen van overzichtelijke problematiek op basis van op korte termijn te realiseren doelen, die in samenwerking met het team zijn geformuleerd;
- Het uitvoeren van onderzoek, c.q. intake ter ondersteuning van de diagnosevorming en/of indikatiestellingen;
- Uitvoeren van interventies die gericht zijn op het motiveren tot verandering.

Koördinerende taken.

- Koördinatie van zorgverlening in al haar facetten rondom de zelfzorg, mantelzorg en vrijwilligerszorg; (case-management).

OPLEIDING TOT SOCIAAL PSYCHIATRISCH VERPLEEGKUNDIGE

Om de erkenning te verkrijgen van verpleegkundig specialisme is vereist dat de verpleegkundige een erkende voortgezette opleiding moet volgen, voor de beroepsuitoefening in een deelgebied van de gezondheidszorg.

De opleiding tot sociaal psychiatrisch verpleegkundige kent een lange historie, het is niet ter zake doende die historie hier te beschrijven. Wel leert de geschiedenis dat door diverse invloeden de opleiding veranderd, c.q. aangepast is. De invloeden zijn van maatschappelijke, politieke en medische aard (maatschappelijke beeldvorming van de psychiatrie en dus de psychiatrische patiënt, overheidsbeleid, ontwikkeling op het gebied van de farmacologie en behandelingsmethoden).

Momenteel is de opleiding tot sociaal psychiatrisch verpleegkundige ondergebracht in de opleiding Maatschappelijke Gezondheidszorg en wel in de differentiatie Geestelijke Gezondheidszorg.

GECITEERDE EN GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- De SPV, tussen opleiding en werkveld;
Diskussienota van de Werkgroep Eindpunt Opleiding SPV van de NVAGG,
Utrecht, oktober 1981.
- Nadere omschrijving van het hulpverleningsprogramma, begeleiding
in de AGGZ;
Nota van de NVAGG, Utrecht, maart 1982.
- Syllabus De beroepsverantwoordelijkheid van de SPV;
NVSPV-studiemiddag,
Harderwijk, mei 1984.
- Advies Verpleegkundig Beroepsprofiel;
Nationale Raad voor de Volksgezondheid,
Zoetermeer, september 1984.
- Advies Verantwoordelijkheid verpleegkundigen in extramurale
gezondheidszorg;
Nationale Raad voor de Volksgezondheid,
Zoetermeer, juni 1986.
- Nieuwe Nota Geestelijke Volksgezondheid;
Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,
Leidschendam, juni 1984.
- Commentaar op de nieuwe Nota Geestelijke Volksgezondheid;
Nationale Raad voor de Volksgezondheid,
Zoetermeer, november 1984.
- Functiewaarderingsonderzoek AGGZ;
Twijnstra Gudde N.V., Management consultants,
Deventer, maart 1984.

- Onderzoek, vaardigheden van de SPV;
NVSPV/AbvaKabo, onderzoeker: F. van Vugt, sociaal psychiatrisch
verpleegkundige,
Eindhoven, mei 1986.
- Niet gepubliceerde notities van de Kommissie Beroepsprofiel SPV
van de NVSPV;
E.J. Duffels, J.C.M. Ehlert, J. Hartman, G. Lollinga en H. de Vos.